

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۲/۱۷

ډاکټر نوراحمد خالدي

په منځني ختيځ کې ستراتيژيک واقعيتونه

د نن ورځې بحث موضوع د يو له خورا مهمو ستراتيژيکو واقعيتونو څخه تمرکز کوي. يو واقعيت چې ډيری خلک لاهم غلط پوهیږي. پوښتنه ساده ده. ولې ایران په مستقیم ډول د ماتې، يرغل يا بي طرفه کولو لپاره دومره ستونزمن پاتې دی؟ او ولې، د لسيزو بنديزونو، فشارونو، سایبري عملياتو او نظامي گواښونو سره سره، ایران لاهم ولاړ دی. دلته زه به تشریح کړم چې ولې ایران په عملي لحاظ تقريباً ناڅرگند دی. نه دا چې ایران نه ماتيدونکی دی، بلکې ځکه چې د ایران سره د مستقيمي مقابلې لگښت خطرناک حد ته رسيدلی دی.

ایران په انزوا کې فعالیت نه کوي. په تیرو څو لسيزو کې، ایران د متحد ځواکونو او شریکانو پراخه سیمه ایزه شبکه جوړه کړې چې د خپلو پولو هاخوا غځیږي. دا شبکه ډیر وختونه د پراکسي سیستم په توګه تشریح کیږي، مګر په عمل کې، دا د یو پرت لرونکي ستراتيژيک جوړښت په څیر کار کوي. موخه یوازې نفوذ نه دی. موخه مخنیوی، لاسرسی او ژوروالی دی. دا ایران ته اجازه ورکوي چې په ټول منځني ختيځ کې امنیتي چاپیریال جوړ کړي پرته لدې چې یوازې په خپل دودیز پوځ تکیه وکړي. تر ټولو مهمه دا چې دا ایران ته دا توان ورکوي چې په ورته وخت کې د څو لارښوونو څخه گواښونو ته ځواب ووايي. دا یو له هغو مهمو دلیلونو څخه دی چې ایران ورسره مخامخ کېدل دومره ستونزمن دي. که چیرې ایران یوازې د خپلې خاورې دننه د ځواب ویلو توان ولري، نو یو دښمن ځواک کولی شي خپل پلانونه د ایران په هوایی دفاع، توغندیو اډو او قوماندې مرکزونو متمرکز کړي.

خو ایران ډاډ تر لاسه کړی چې هر ډول لوی تاوتریخوالی یوازې ایران پورې محدود نه وي. په ایران برید کولی شي په چټکۍ سره په لبنان، عراق، سوريه او یمن کې د متحدو ډلو له لارې غچ واخلي. دا پدې مانا ده چې د جګړې ډګر سمدلاسه پراخېږي. د یوې جبهې پر ځای، یو بریدګر له څو جبهو سره مخ دی. په لبنان کې، حزب الله د دې شبکې تر ټولو مهم عنصر استازیتوب کوي. دا یو سمبولیک متحد نه دی. دا یو دروند وسله وال ځواک دی چې د توغندیو او راکتونو لوی انوینټري لري، او دا مستقیم د اسرائیل په شمالي پوله کې موقعیت لري. دا یوازې ستراتيژيک محاسبې بدلوي. په ایران باندې هر لوی برید کولی شي د حزب الله او اسرائیل ترمنځ د تاوتریخوالي خطر زیات کړي. او ځکه چې اسرائیل په سیمه کې د امریکا مرکزي ملګری دی، دا یو ډیر پراخ امنیتي اندېښنه ګرځي - د دویمې جبهې په توګه د حزب الله شتون پریکړه کونکې دې ته اړ باسي چې د ایران له خاورې هاخوا پایلې په پام کې ونیسي. په عراق کې، د ایران سره تړلې وسله والې ډلې له اوږدې مودې راهیسې په هغو سیمو کې فعالیت کوي چې امریکایي ځواکونه او شتمنۍ پکې شتون لري. دا ډلې کولی شي د امریکا پوځي موقعیتونه، لوژستیکي لارې او ډیپلوماتیک تاسیسات فشار راوړي. حتی محدود عملیات کولی شي د واشنگتن لپاره لوی سیاسي او امنیتي ننګونې رامینځته کړي. په بل عبارت، ایران په هغو سیمو اغیزه کوي چې پورې چې متحده ایالات په ستراتيژيک ډول څرګند دي.

دا د هر ډول شخړې خطر او پیچلتیا زیاتوي. په سوريه کې، ایران یو شتون ساتلی دی چې پراخه شبکه په جغرافیایي ډول سره نښلوي. دې کار ایران ته دا توان ورکړی چې د اکمالاتي لارو ملاتړ وکړي او په مختلفو جبهو کې عملیاتي همغږي وساتي. حتی کله چې په سوريه کې د ایران دریځ له فشار سره مخ وي، شتون پخپله د ایران وړتیا ته یو بل طبقه اضافه کوي چې سیمه ایز نفوذ وساتي او د مستقیم دولت څخه دولت جګړې پر ځای غیر مستقیم ځواب ووايي. په یمن کې، حوثیان د فشار یو بل ستراتيژيک ټکی استازیتوب کوي. حوثیانو د کلیدي سمندري لارو گواښلو او په خلیج هیوادونو کې زیربنا په نښه کولو وړتیا ښودلې ده. دا مهمه ده ځکه چې دا ایران ته د مستقیم نظامي ښکیلتیا اړتیا پرته د نړیوال بار وړلو او سیمه ایز انرژۍ سیستمونو باندې فشار پلي کولو لپاره لاره برابروي.

دا ډول وړتیا په عصري شخړو کې خورا ارزښتناکه ده، چیرې چې اقتصادي ګډوډي د جګړې د پایلو په څیر اغیزمن کېدی شي. د دې سیمه ایزې شبکې عمومي اغیزه ساده ده. ایران داسې وضعیت رامینځته کړی چې په هغه کې هر لوی برید په یوځل کې د څو بحرانونو د رامینځته کېدو خطر لري. دا یوازې یوه پوځي ستونزه نه ده. دا یوه سیاسي،

د پاڼو شمیره: له 1 تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته راټولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
 یادونه: د لیکنې د لیکنیزې بڼې پاروالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په څیر و لولئ

اقتصادي او ډیپلوماتیکه ستونزه ده. ځکه چې تاوتریخوالی به محدود پاتې نشي، بهرنی ځواکونه اړ دي چې محاسبه وکړي چې نه یوازې دوی ایران ته زیان رسولی شي، بلکې دا هم چې ایا دوی کولی شي هغه څه کنټرول کړي چې وروسته پېښېږي. دا ناڅرګندتیا د ایران یو له قوي دفاع څخه دی. د ایران پوځي جوړښت د مرکزي ستراتیژیک واقعیت شاوخوا جوړ شوی دی. دا هدف نه لري چې د لویو نړیوالو قدرتونو سره په متناسب ډول سیالي وکړي. دا هڅه نه کوي چې د پرمختللو هوایي ځواکونو الوتکو سره د الوتکو لپاره، یا د سمندري بیړیو کښتۍ په کښتۍ سره پرتله کړي. پرځای یې، ایران یو سیستم رامینځته کړی چې لګښتونه وضع کړي، د دښمن سرچینې وغځوي، او هر دوامداره نظامي کمپاین پېچلی کړي. دا طریقه د غیر متناسب جګړې په نوم پېژندل کېږي. دا د جګړې په دودیز ډګر واکمنۍ باندې لږ تمرکز کوي او د غچ اخیستنې او زغم له لارې په مخنیوي باندې ډیر تمرکز کوي. ایران پوهیږي چې د متحده ایالاتو یا د لویډیځو قدرتونو د ایتلاف په وړاندې په دودیزه شخړه کې، دا به د هوایی غوره والي، سپورمکۍ استخباراتو، او پرمختللي برید وړتیاو کې له جدي زیانونو سره مخ شي. د دې تشې د مستقیم بندولو هڅه کولو پرځای، ایران په هغو سیمو کې ډیره پانګونه وکړه چېرې چې دا کولی شي د ټیکنالوژیکي برابرۍ اړتیا پرته فشار رامینځته کړي.

پایله د توغندیو، ډرونونو، سمندري ګډوډۍ تاکتیکونو، سایبر عملیاتو، او غیر منظم جنګ باندې متمرکز دفاعي ماډل دی. توغندي د دې ستراتیژۍ بنسټ دی. بالیسټیک او کروړ توغندي ایران ته اجازه ورکوي چې د پام وړ واټنونو کې ځواک وښيي پرته له دې چې په الوتکو تکیه وکړي چې په اسانۍ سره مداخله کیدی شي. توغندي په بشپړ ډول بې طرفه کول ګران دي ځکه چې دوی د ګرځنده پلټ فارمونو، ځمکې لاندې تاسیساتو او منتشر ځایونو څخه توغول کیدی شي. حتی که ځینې یې مداخله شي، د لویو انوینټریو شتون مخالفین دې ته اړ باسي چې ګران هوایی او توغندیو دفاعي سیستمونه ځای په ځای کړي. دا بار بریدګر ته لیرېدوي. دفاع ګران او ثابت کیږي، پداسې حال کې چې جرم په نسبي ډول انعطاف منونکی پاتې کیږي. ډرونونه یو بل کلیدي طبقه استازیتوب کوي. ایران د بې پیلوټه الوتکو پراخه لړۍ رامینځته کړې چې په اندازې، حد او فعالیت کې توپیر لري. ځینې یې د کشف لپاره کارول کیږي؛ نور د مستقیم برید لپاره. ډرونونه د جنګي جټ الوتکو یا پرمختللو کروړ توغندیو په پرتله نسبتاً ارزانه دي. دوی په لوی شمیر کې توغول کیدی شي. دا د هوایی دفاع شبکو لپاره د اشباع ننگونې رامینځته کوي. حتی پرمختللي سیستمونه د همغږي شوي ډرون او توغندیو فعالیت سره مخ کېدو پرمهال محدود کیدی شي.

په ورته وخت کې، هدف دا نه دی چې دقیق تسلط وي. هدف دا دی چې دفاعي ظرفیت غالب او ختم کړي. سمندري تاکتیکونه هم دا غیر متناسب ماډل منعکس کوي. د نړیوالو عملیاتو لپاره ډیزاین شوي نیلي اوبو سمندري ځواک جوړولو پرځای، ایران په کوچنیو، ګرندیو کښتیو او ساحلي دفاعي سیستمونو ټینګار کوي. دا شتمنۍ په ځانګړي ډول په محدودو اوبو لارو کې اړونده دي، لکه د هرمز تنګۍ. د ګرندی کښتیو په کارولو سره د ډله ایزو تاکتیکونو، د سمندري ماڼیونو او د کښتۍ ضد توغندیو سره یوځای، د سمندري ترافیک ګډوډولو او د لویو سمندري ځواکونو عملیات پېچلي کولو لپاره دي. بیا، هدف د سمندري برتري نه ده. دا ګډوډي او ګټه اخیستنه ده. ایران د ځمکې لاندې تاسیساتو او سختو زیربناوو کې هم پانګونه کړې ده. د توغندیو سیلوس، د ذخیره کولو ځایونه، او د قوماندې مرکزونه ډیری وختونه پیاوړي او خپاره کیږي. دا د یو واحد لوی پیمانېد برید اغیزمنتوب کمیوي. حتی که ځینې تاسیسات ویجاړ شي، نور عملیاتي پاتې کیږي - بې ځایه کیدل دوام تضمینوي. په نظامي پلان جوړونه کې، انعطاف اکثراً د خام ځواک په پرتله ډیر مهم دی.

د سایبري وړتیاوې یو بل اړخ اضافه کوي. د سایبري وسایلو ایران ته اجازه ورکوي چې هغه عملیات ترسره کړي چې دودیز نظامي ښکېلتیا ته اړتیا نلري. د زیربناوو، معلوماتي سیستمونو، یا مالي شبکو ګډوډي د جګړې د دودیزو حدونو څخه د تیریدو پرته واقع کیدی شي. دا کرښې روښانه کوي او د مخالفینو د غبرګون پریکړې پېچلې کوي. دا ټول عناصر یو متحد هدف ته خدمت کوي. دوی د شخړې لګښت زیاتوي. د ایران سیستم په دودیز معنی کې د چټک، پریکړه کونکي بریا رسولو لپاره جوړښت نلري. دا د هر برید اوږد، څو پوړیز او اقتصادي دردناک کولو لپاره جوړښت لري. کله چې نظامي پلان جوړونکي اختیارونه ارزوي، دوی باید نه یوازې لومړی برید بلکې د هغه وروسته دوامداره غچ هم په پام کې ونیسي. دا دوامداره غچ هغه ځای دی چې د ایران غیر متناسب ستراتیژي خورا مؤثره کیږي. د ایران د توغندیو وړتیا یو له مرکزي دلیلونو څخه دی چې دا په منځني ختیځ کې د یوې لویې ستراتیژیکې ننگونې په توګه ګڼل کیږي. دا یوازې د دې لپاره ندي چې ایران توغندي لري، بلکې ځکه چې ایران یو لوی، متنوع او عملیاتي توغندیو ځواک جوړ کړی چې په ځانګړي ډول د مخنیوي لپاره ډیزاین شوی. په عملي شرایطو کې، دا پدې مانا ده چې ایران کولی شي په ټوله سیمه کې مهم هدفونه په نښه کړي.

دا دوامداره غچ هغه ځای دی چې د ایران غیر متناسب ستراتیژي خورا اغیزمنه کیږي. د ایران د توغندیو وړتیا یو له مرکزي دلیلونو څخه دی چې دا په منځني ختیځ کې د یوې لویې ستراتیژیکې ننگونې په توګه ګڼل کیږي. دا یوازې د دې لپاره نه ده چې ایران توغندي لري، بلکې ځکه چې ایران یو لوی، متنوع او عملیاتي توغندیو ځواک جوړ کړی

چې په ځانګړي ډول د مخنيوي لپاره ډیزاین شوی. په عملي شرایطو کې، دا پدې مانا ده چې ایران کولی شي په ټوله سیمه کې مهم هدفونه په چټکۍ سره، په پیمانې او محدود خبرداری سره په نښه کړي.

دا وړتیا مخالفین دي ته اړ باسي چې د ایران سره هر ډول شخړه د لوړ خطر په توګه وګڼي، حتی که لومړني نظامي توازن د ایران مخالفینو ته ګټه ورسوي. د ایران د توغندیو ځواک کې بالیستیک او کروړ توغندي ډاډه شامل دي او د اوږد واټن ډرونونو مخ په زیاتیدونکې لړۍ سره چې کولی شي ورته برید رول ولوبوي. بالیستیک توغندي په ځانګړي ډول مهم دي ځکه چې دوی په لوړ سرعت سفر کوي او د مخنيوي لپاره یې ستونزمن کیدی شي، په ځانګړي توګه کله چې په لوی شمیر کې یا له ډیرې ځایونو څخه پیل شي. کروړ توغندي او ډرونونه یو ځانګړی ننگونه رامینځته کوي. دوی کولی شي په ټیټ لوړوالي کې الوتنه وکړي، پېچلي لارې تعقیب کړي، او له غیر متوقع زاویو څخه هدفونو ته نږدې شي. په ګډه، دا سیستمونه د پرتونو برید وړتیا رامینځته کوي چې د هوايي دفاع پلان کول پېچلي کوي. کلیدي ستراتیژیک ټکی لاسرسی دی. ایران کولی شي د خپلو پولو څخه بهر د ځواکونو ځای پر ځای کولو پرته پراخه هدفونه ګواښ کړي. پدې کې په خلیج کې د متحده ایالاتو نظامي اډې او د سعودي عربستان، متحده عربي اماراتو او بحرین په څیر هیوادونو کې مهم زیربناوې شاملې دي. پدې کې اسرائیل هم شامل دی، کوم چې د څو ایرانی توغندیو سیستمونو په ساحه کې دی. د دې لاسرسي شتون د مخنيوي منطق بدلوي. په ایران باندې هر ډول لوی برید به د ایران خاورې پورې محدود نه وي. ایران به په ټوله سیمه کې د لوړ ارزښت لرونکو اهدافو په وړاندې د سمدستي غچ اخیستنې لپاره اختیارونه ولري. دا مهمه ده ځکه چې ډیرې هغه اهداف چې ایران یې ګواښولی شي په بشپړ ډول نظامي طبیعت نلري. دوی اقتصادي او ستراتیژیک دي. د تیلو تاسیسات، تصفیه خانې، د مالګین کولو فابریکې، هوايي ډګرونه او بندرونه ټول مهم ملي زیربنا استازیتوب کوي. حتی د دې شتمنیو محدود زیان کولی شي لویې پایلې ولري. دا کولی شي د انرژۍ بازارونه ګډوډ کړي، کورني سیاسي فشار رامینځته کړي، او نړیوال الارم رامینځته کړي. په عصري جګړه کې، د زیربنا ګواښلو وړتیا ډیرې وختونه په ساحه کې د پوځونو د ماتولو وړتیا په څیر مهم دي. د ایران د توغندیو وړتیا دا ګټه ورکوي. بل مهم فاکتور د ایران د توغندیو د انوینټري پیمانې ده. که څه هم دقیق شمیرې په عامه توګه نه دي تایید شوي، د دفاع ارزونې په پراخه کچه ایران په سیمه کې د توغندیو ترټولو لوی زیرمو څخه یو په توګه تشریح کوي. دا پیمانې خورا مهمه ده ځکه چې د توغندیو دفاع لامحدود نه ده. د پیټریوټ، THAAD، او د اسرائیلو څو پوړیز هوايي دفاع سیستمونه خورا پرمختللي دي، مګر دوی په هغو مداخلو تکیه کوي چې ګران او محدود دي. د ایران ستراتیژي هر توغندی ته د ننوتلو اړتیا نلري. دا یوازې د تیریدو لپاره کافي توغندیو ته اړتیا لري، یا کافي لانچونو ته اړتیا لري ترڅو مدافعین اړ کړي چې په چټکۍ سره مداخلې مصرف کړي. دا په هوا کې د تخریب جګړه ده. ایران د ژوندي پاتې کېدو په اړه هم تمرکز کړی دی. د توغندیو ځواکونه خپاره شوي دي. ډیرې یې د ځمکې لاندې تاسیساتو څخه زیرمه شوي یا توغول شوي دي. ګرځنده لانچرونه کولی شي په چټکۍ سره حرکت وکړي. دا د ایران د توغندیو وړتیا په یوه مخکینۍ برید کې له منځه وړل ستونزمن کوي. حتی که یو بریدګر د توغولو ځینې سایټونه ووېي، نور احتمال لري چې فعال پاتې شي.

دا د مخالفینو لپاره ناڅرګندتیا رامینځته کوي، او ناڅرګندتیا یو پیاوړی مخنیوی دی. د ایران د توغندیو پروګرام هم د هغې پراخې سیمې ایزې ستراتیژۍ سره تړلی دی. فرض کړئ چې ایران د مستقیم برید سره مخ کېږي، د توغندیو غبرګون د نورو محاذونو سره همغږي کیدی شي، په شمول د لبنان، عراق او یمن کې د متحدو ډلو. دا پدې مانا ده چې د توغندیو بریدونه ممکن په جلا توګه ترسره نشي. دوی کولی شي د ډرون بریدونو، راکټ ډزو، یا سمندري ګډوډۍ سره یوځای واقع شي. ګډ اغیز به په دفاعي سیستمونو باندې ډیر فشار راوړي. د دې دلایلو لپاره، د ایران د توغندیو وړتیا د وسلو سیستم څخه ډیر کار کوي. دا د ستراتیژیک ډال په توګه کار کوي. دا د زیاتوالي لګښت لوړوي، د مخالفینو لپاره نظامي اختیارونه محدودوي، او د ډیرې خلکو په اند د جګړې خطر خورا خطرناک کوي. د ایران جغرافیایي موقعیت هغه ته د ستراتیژیک ګټې کچه ورکوي چې لږ شمیر هیوادونه یې لري. دا د هر مز تنګي سره پوله لري، چې د نړۍ یو له خورا مهم سمندري خنډ نقطو څخه دی. د نړۍ د تیلو صادراتو یوه مهمه برخه هره ورځ د دې تنګي اوبو له لارې تیرېږي. د خلیج د لویو تولیدونکو څخه د انرژۍ اکمالات، پشمول د سعودي عربستان، عراق، کویت او متحده عربي اماراتو، نړیوالو بازارونو ته د رسیدو لپاره په دې دهلیز باندې خورا تکیه کوي. د انرژۍ د جریان د دې غلظت له امله، حتی د هر مز تنګي کې کوچني خنډونه کولی شي سمدستي نړیوال پایلې ولري. دا تنګي په څو برخو کې تنګ دی، د بار وړلو لینونه خورا جوړښتي او وړاندوینې وړ دي. ټانکرونه باید د ځانګړو ټرانزیت دهلیزونو څخه تیر شي. دا سیمه له اقتصادي پلوه حیاتي کوي، مګر په ستراتیژیک ډول هم حساسه کوي. ایران اړتیا لري چې د بشپړ اغیز تر لاسه کولو لپاره تنګي بند کړي. حتی د بې ثباتۍ احساس، لکه نظامي فعالیت، سمندري پیښې، یا د توغندیو ګواښونه، کولی شي د بار وړلو بیمې نرخونه په چټکۍ سره لوړ کړي. د لګښت زیاتوالی ډیرې وختونه په مستقیم ډول د تیلو په نړیوالو نرخونو کې لیردول کېږي - بازارونه پدې سیمه کې د ناڅرګندتیا سره په چټکۍ سره غبرګون ښيي. پدې سیمه کې د ایران سمندري ستراتیژي د دودیز سمندري کنټرول پر ځای د ګډوډۍ په شاوخوا کې جوړه شوې ده. د لویو لویډیځ سمندري ځواکونو سره د کښتۍ په بدل کې د سیالۍ کولو پر ځای، ایران په کوچنیو کښتیو، د کښتۍ ضد توغندیو، ساحلي دفاعي سیستمونو، سمندري کانونو او د څارنې وړتیاو تمرکز کړی

دی. دا وسایل د نیویگیشن پیچلي کولو او د ایران اوبو ته نږدې د سوداگریزو او نظامي کښتو لپاره د خطر پروفایل زیاتولو لپاره ډیزاین شوي. حتی محدود اقدامات، لکه د ټانکرونو لنډمهاله نیول یا د ماینونو ځای پر ځای کول، کولی شي د انرژۍ نړیوال بازار ته قوي سیګنالونه واستوي. دا جغرافیایي ګټه ایران ته د غیر مستقیم ځواک بڼه ورکوي. د جګړې په سناریو کې، ایران کولی شي د اوږدې سمندري جګړې پرته د بار وړلو د ګډوډولو ګواښ وکړي. اغیز به یې له نږدې سیمې څخه ډیر و غځیږي. د تیلو د بیو لوړوالی په ټوله نړۍ کې اقتصادونه اغیزمنوي، په شمول د اروپا، آسیا او شمالي امریکا. د انرژۍ لوړ لګښتونه په انفلاسیون اغیزه کوي. صنعتي تولید، د ترانسپورت لګښتونه، او د مصرف کونکو نرخونه. ځکه چې نړیوال اقتصاد یو بل سره تړلی دی، د هر مرز تنګي کې بحران به سیمه ایز پاتې نشي. دا به ژر تر ژره نړیوال شي. یو بل مهم فکتور وخت دی.

د انرژۍ بازارونه د اکمالاتي شاکونو په وړاندې خورا حساس دي. که چیرې د اکمالاتي چاپیریال په جریان کې ګډوډي رامینځته شي، نو اقتصادي پایلې یې لوړې کیدی شي. دا ایران ته د وضعیت له پلوه ګټه ورکوي. دا کولی شي په ساده ډول د سیګنال له لارې په نړیوالو بحثونو اغیزه وکړي. د سمندري امنیت، تنګي ته نږدې پوځي تمریناتو، یا د بار وړلو شرکتونو ته د خبرداریو په اړه د ایراني چارواکو څرګندونې کولی شي د بازار سمدستي غبرګونونه راوپاروي. په خلیج کې د نړیوالو سمندري ځواکونو شتون د تنګي د دوامداره بندیدو احتمال کموي. په هر صورت، د دوامداره سمندري کزمو او ساتونکو ماموریتونو ساتل د پام وړ سرچینو ته اړتیا لري. دا د غلط محاسبې خطر هم زیاتوي. د بهرنیو سمندري کښتو سره د ایراني ځواکونو نږدېوالی یو کرکچن چاپیریال رامینځته کوي. په داسې شرایطو کې، حتی کوچنۍ پیښې هم په چټکۍ سره وده کولی شي. ځکه چې ډیری هیوادونه د هر مرز د مستقیمې لارې له لارې د انرژۍ په بې بنسټه جریان تکیه کوي. پدې سیمه کې د شخړې مخنیوي لپاره قوي نړیوال دلچسپي شتون لري. دا حقیقت د ایران د مخنیوي دریځ پیاوړی کوي. د ایران په وړاندې هر لوی نظامي اقدام باید د دې خطر لپاره حساب وکړي چې د بار وړلو لارې یې ثباته کیدی شي. له همدې امله پالیسي جوړونکي اړ دي چې نه یوازې نظامي اهداف بلکې نړیوال اقتصادي پایلې هم وزن کړي.

د جغرافیایي کنټرول او اقتصادي حساسیت دا ترکیب ایران ته داسې ګټه ورکوي چې د هغې له سمدستي پولو هاخوا پراخه کیږي. یو له هغو مهمو دلیلونو څخه چې له ایران سره مستقیمه جګړه ناشوني پاتې کیږي د یوې روښانه او لاسته راوړنې وړ پای لوبې نشتوالی دی. پوځي پلان جوړونه یوازې د اهدافو په ښه کولو یا جګړو ګټلو وړتیا پورې اړه نلري. دا د هغه څه په اړه هم ده چې د لومړني پړاو وروسته پیښیږي. د ایران په قضیه کې، ستراتیژیکه ستونزه یوازې دا نه ده چې څنګه شخړه پیل شي. اصلي ننگونه دا ده چې څنګه یې په داسې ډول پای ته ورسوي چې یو باثباته پایله تولید کړي. دا هغه ځای دی چې خطر خورا لوړ کیږي. ایران یو لوی هیواد دی چې د لسګونو ملیونو نفوس، پیچلي ځمکې او د دولت سیستم لري چې د فشار لاندې مقاومت لري. حتی که یو لوی ځواک د ایران په وړاندې پراخه هوايي کمپاین پیل کړي، پایله به یې محدوده وي. هوايي بریدونه کولی شي تاسیساتو ته زیان ورسوي، نظامي زیربنا خرابه کړي، او د قوماندې شبکې ګډوډ کړي. مګر یوازې هوايي بریدونه په ندرت سره د ایران په پیمانه په هیواد کې پریکړه کونکې سیاسي بدلون رامینځته کوي. د غچ اخیستلو لپاره د ایران وړتیا په بشپړ ډول له مینځه وړلو لپاره، بریدګر به د وخت په تیریدو سره دوامداره عملیاتو ته اړتیا ولري.

او حتی بیا، د ایران د منتشر وړتیاو او ځمکې لاندې زیربنا له امله بشپړ بې طرفه کول به ستونزمن وي. بله پوښتنه سیاسي کیږي. هدف څه دی؟ که هدف د ایران د موقتي مخنیوي لپاره وي، نو بریدونه ممکن کافي نه وي، ځکه چې ایران کولی شي بیا رغونه او تطابق وکړي. که هدف دا وي چې ایران د تل لپاره ستراتیژیک پروګرامونه پرېږدي، لکه د توغندیو پراختیا یا د اتومي پورې اړوند زیربنا، تاریخ وړاندیز کوي چې جبر ناڅرګند دی. تر برید لاندې دولت ډیری وختونه د تسلیمیدو پر ځای خپلې هڅې ګړندی کوي. که هدف د رژیم بدلون وي، نو ننګونې خورا لویې کیږي. د رژیم بدلون نه یوازې د مشرتابه لرې کولو ته اړتیا لري بلکه د هغه څه کنټرول هم غواړي چې ځای یې نیسي. د ایران سیاسي سیستم په ژوره توګه بنسټیز شوی دی. پدې کې امنیتي ځواکونه، استخباراتي شبکې، او داخلي میکانیزمونه شامل دي چې د سقوط مخنیوي لپاره ډیزاین شوي. حتی که یو بهرنی کمپاین د مرکزي واک په کمزوري کولو کې بریالی شي، نو پایله یې غیر متوقع کیدی شي. د ایران په اندازه هیواد کې د دولتي جوړښتونو سقوط کولی شي د هغې له پولو هاخوا بې ثباتي رامینځته کړي. پدې کې کورنۍ شخړه، د ګډوالو جریان، او د وسلو زیرمو باندې د امنیتي کنټرول توتې کول شامل کیدی شي. د نړیوالو پلان جوړونکو لپاره، دا پایلې لوی ستراتیژیک خطرونه استازیتوب کوي - بله لویه مسله جغرافیه او اشغال دی. که چیرې یو نظامي کمپاین د هوا او سمندري عملیاتو هاخوا ځمکنی یرغل ته لار شي، نو د اړتیا وړ سرچینو پیمانه به خورا لویه وي. د ایران په خاوره کې غرونه، لوی ښاري مرکزونه او پراخې سیمې شاملې دي چې کنټرول یې ستونزمن دی.

د داسې یو هیواد نیول به اوږدمهاله ځای پر ځای کولو او دوامداره لوژستیکي ملاتړ ته اړتیا ولري. عصري تاریخ په منځني ختیځ کې د داسې اشغالونو د ستونزو ډیری مثالونه وړاندې کوي، حتی په هغو هیوادونو کې چې له ایران

څخه کوچني دي. د هر برغلگر ځواک لپاره کورني سياسي لگښت به هم د پام وړ وي. د ايران څخه هاخوا د زياتوالي ستونزه هم شتون لري. د ايران سره مستقیمه جگړه به تقريباً يقيناً په ټوله سيمه کې غبرگونونه رامينځته کړي، پشمول د متحده ايالاتو په اډو بريدونه، په متحدو زيربناوو بريدونه، او د سمندري لارو گډوډول. دا پدې مانا ده چې شخړه به محدوده پاتې نشي. دا به پراخه شي، او د ښکېلو لوبغاړو شمير به ډير شي. څومره چې جگړه دوام ومومي، کنټرول يې ستونزمن کيږي. په ستراتيژيکو شرايطو کې، دا يو مخنيوی اغيزه رامينځته کوي. پريکړه کونکي نه يوازې محاسبه کوي چې ايا دوی کولی شي په ايران بريد وکړي، بلکه دا هم چې ايا دوی کولی شي وروسته پايلې کنټرول کړي. کله چې د پای حالت روښانه نه وي او لگښتونه په بالقوه توگه خلاص وي، د مستقيمي جگړې څخه د مخنيوي هڅونه خورا پياوړې کيږي. له همدې امله ايران د پريکنده سره مخ کيدل ستونزمن پاتې دي. پوځي انتخابونه شتون لري، مگر ستراتيژيک پايله ناڅرگنده ده، او خطرونه خورا ډير دي.

(ختم)

دوکتور نوراحمد خالدي

۱۸ فبروري ۲۰۲۶

د پاڼو شميره: له 5 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له رايزولو مخکې په ځير و لولئ